

serieus te nemen het dichtst bij een goede kritische waardering van het hersteldenken. Een andere waardevolle invalshoek biedt Awee Prins in zijn spreken over de broosheid van het bestaan in *Het wordt niet beter, het kan niet beter* (2018).

George Scholte is gepensioneerd justitiepastor te Herentals (B.). E-mail: george.scholte@live.be.

Hans Alma, De kunst van het pelgrimeren. De geestelijk verzorger als verbeeldingsprofessional

Eburon, 2024, 120 pagina's

In 2023 is het gesprek over de *Beroepstandaard geestelijk verzorger* heropend en leeft de wens deze tekst in dialoog te actualiseren. Het onlangs verschenen, handzame boekje *De kunst van het pelgrimeren: de geestelijk verzorger als verbeeldingsprofessional* vormt in dit discours een waardevolle bijdrage. Zoals de ondertitel aangeeft, zet het de geestelijk verzorger neer als verbeeldingsprofessional en expliciet in het

kader van de eigen specifieke levensbeschouwelijke competentie. De auteur introduceert hierbij als werkvorm een cyclus van zes stappen volgens 'art based learning', waarbij er achtereenvolgens sprake is van aandacht, associatie, experiment, anticipatie, expressie en reflectie. Deze werkvorm positioneert zij als hermeneutisch, welke eerst in opleiding en daarna pas in de praktijk zou kunnen worden toegepast.

Alma vertrekt als (humanistisch) psycholoog nadrukkelijk vanuit een seculiere context en haar bijdrage wordt dan ook gekenmerkt door neutraal taalgebruik, ontdaan van specifiek religieuze termen. Zij spreekt over bronnen en verhalen en gebruikt de overstijgende term van het domein van het heilige: 'De kern van geestelijke zorg als we "God" breed mogen opvatten in termen van wat voor mensen van diepe waarde is, wat hun persoonlijke belangen overstijgt, wat ontzag en eerbied oproept, en een inspirerend, motiverend appel op hen doet.' De geestelijk verzorger is een pelgrim die een eindje met iemand meereist. Hij of zij is hierbij in Alma's ogen geen gids, maar een metgezel. De metafoor van pelgrimeren wordt gebruikt in de on-

dertitel, voor een beeld op het omslag en om de rol van de geestelijk verzorger neer te zetten. Alma ziet de geestelijk verzorger nadrukkelijk als iemand die niet alleen professional is, maar zelf ook zoekende in het leven.

Waarom heeft zij in relatie tot verbeelding niet voor de term levenskunst gekozen? Pelgrimage komt in de meeste religieuze tradities voor en is een tocht die van oudsher naar fysieke plaatsen leidt. Het valt op dat Alma niet stilstaat bij de ontwikkeling van deze traditionele naar meer hedendaagse (seculiere) vormen van pelgrimage. Is hier de heilige plaats ook overdrachtelijk bedoeld? Waarheen leidt de weg? En wat onderscheidt pelgrimeren anno nu van 'samen op lopen'? De stelling dat 'wij in ons leven allemaal pelgrims zijn' lijkt wat boud, nu zij het begrip pelgrimage niet conceptualiseert.

Een uitstapje naar bijvoorbeeld *De christenreis* van John Bunyan als voorbeeld van een verhaal met zegingskracht zou een verdieping en tevens verbinding kunnen geven. Hetzelfde geldt voor het 'lopen met aandacht' als boeddhistische meditatie, welk uitstapje op zijn plaats zou kunnen zijn in relatie tot het begrip compassie en oefening in aandacht. Als de geestelijk verzorger zelf ook pelgrim is, moet de vraag worden gesteld hoe de persoonlijke reflectie op of in het eigen persoonlijke leven onderweg te verbinden is met de begeleidersrol. Anders gezegd: als wij allen pelgrims zijn, dan zijn we altijd ook elkaars medepelgrims op de levensreis. Echter, niet iedereen begeleidt als geestelijk verzorger een cliënt professioneel.

De kunst van het pelgrimeren is nadrukkelijk geen werkboek. Het is geschreven ter reflectie op het vak

van de geestelijke verzorger en de bijdrage van deze professie in de begeleiding bij vragen naar en over zin in meer algemene termen. Dit stelt de lezer voor een uitdaging: niet iedereen die in de dagelijkse praktijk actief is, zal zich de tijd en ruimte gunnen voor bespiegeling op metaniveau. Daarbij is het de vraag of zij die zich nadrukkelijk bepalen tot een religie zich zullen herkennen in het meer algemene taalgebruik.

Alles stroomt; niet alleen is er sprake van ontwikkelingen in onze maatschappij, maar ook van een diepgaande ontwikkeling in het denken over grote vraagstukken zoals klimaatverandering. Het is de wens van Alma dat geestelijk verzorgers zich ook op macroniveau laten horen in de dialoog over 'gemeenschapsvorming en gezamenlijk handelen'. De geestelijk verzorger heeft in haar optiek maatschappijkritisch potentieel om, zeg anno 2030, zich meer en meer te verhouden tot existentiële vragen in relatie tot klimaatproblematiek. De Vrije Universiteit Amsterdam biedt dit jaar na een pilotfase een master geestelijke verzorging aan en aan de Radboud Universiteit klinkt dit thema ('influencer van de toekomst') al een paar jaar door in het curriculum van elke faculteit.

Deze doorwrochte bijdrage van Hans Alma kan als vademecum mee in de rugzak van ieder die zich bezighoudt met vraagstukken rond zingeving en de competenties van de geestelijk verzorger en daagt uit tot verdere verkenning, verbinding en ontwikkeling.

Mr. Marjolein Rikmenspoel MA is geestelijk verzorger bij Centrum voor Levensvragen Salland.
E-mail: marjoleinrikmenspoel@notos.info.